

2. N. 30. X.
W.

ECUCLUJ / Central University Library Cluj

Nemzeti Társalkodó.

ERDÉLYI MŰZEU
KÖNYVTÁRA

EGGYESÜLÉS.

Minden különböző a' természetben, minden még-is köz czélra dolgozik. Napok és plánéták, ezernyi-ezer külön arányba keringve vágják-át egymásnak útjait — de mindenik a' mindenség' kellőközépi napjának titkos pórázzán teszi forgását. A' lanyhás esőnek csendes zúgása, 's a' mennydörgések' eget-rázó robajja; az estvéli zefir' illat-fejtő lengése, 's a' Kárpát' leny vesséit eltipró orkánok; a' napnak titkon ható melege, 's a' plánétát sarkaiban megrendítő föld-ingások; költsönösön-munkás erővel ejtik terébe a' földnek tenyésző méhét, hogy élelmet teremjen sárjához tapadt lakossai' számára, 's hogy a' legközelebbi de legsudásabb példát mondjam, az emberi elme' akarat' esméret és kívánatok' miriad különiségei, — a' melegen érző ember-barát' kifáradni nem tudó buzgósága, 's a' nem magok vérét pazérló hódolók' nyomait jelelő omladványok; a' mécsnél fonnyadó tudós' fővény-szemekből hegyet halmozó szorgalma, 's a' buta Vanda' pusztító dühe; az emberiség egyik fele által a' másikra vetett lánczoknak eget-bosszantó csörgése, 's a' jámbor keresztyény' titkon so-

hajtott "Miatyánkja"; a' szabadság' hősseinek, 's az önnkény' soldossainak egy patakka öszve-folyó vére, bár mily ellenkezőknek tessenek-is; csak különböző egymást kölcsönösön segítő, sőt kiegészítő elemek abban a' nagy elme-rajzban, mellynek örök-intézetei szerént az emberiség, elrendeltetésének vég-célja felé eltéveszthetetlen pályáján halad-elő.

És ebben a' nagy munkájában a' gondviselésnek, résztvevő munkás társul meg-van hívva maga az ember-is. Ez a' szemmel nézve öt talpnyi mozgó hús, roppant lakjának állapotjára-is bé-tud folyni. Felcseréli az éghajlatot — 's ott hol ős apáink' idejében csak medve bömbölt az emberi nyomtól nem illetett rengetegben, 's méreg lehellő mocsárok' undok gőzébe burkolva gyászolt a' magános környék: — most emberi kéz' munkája után, virágos rétekre, 's szőlő-koszoruzta halmokra, tiszta égből süt-le a' joltévó nap; a' dél kényeztető hevének, 's a' föld bujább vidékeinek termékeit, az északi fagyszomszédjában meghonnyosította az emberi szorgalom; a' mező' barmaival-is közös pá'sintot tapodni megunván át-törte azt, 's lehatott a' földnek gyomrába, hogy annak csillámló kincseit vesztére kirabolja, — vagy felemelkedvén a' gőz-örvény' könnyebb vidékeire, most csak próbálgatja szárnyait, — talám hogy még valaha kirepüljön a' végetlen vágyjait tellyesedés reményével csalogató csillagok felé. De mind ez csak kisebb —

szeretném mondani, csak játék-köre az ő az ő munkásságának. — Önnön magának és nemének nevelése — ez az a nagy problema, melly egészen az emberre bízott, 's ha a' mint minden emlékek mutatják — az emberiség csak csecsemő — tám plánta alakban, csak embrió formákban volt kitéve erre a' plánétára: ímé hova formálta-ki magát csak mostanig-is, midőn az, ki egykor az orra elejébe hullott makknál egyébre nem ügyelt, belsejében másról nem tudott, mint kielégíthetetlen hasárol, 's a' millyen keveset előre, még kevesebbet nézett vissza-felé a' dolgok' okaira; — ugyan az már ma — önnön nevelése következésébe, öllel és fontal megmérve szedi lajstromba, a' végetlen üreg bolygó testeit; szívének méjjében, egy új világot — az erkölcsiségnek okosság és szeretet által kormányzott felséges Dyarchiáját fedezte-fel, 's az okok és következesek láncz során a' végetlenig vissza-menne, a' mindenség' alkotójáról és fenn-tartójáról, olyan képzetet tudott formálni magában, melly egy végetlen tökélyű valóságnak — legalább nem szatirája.

Ide vivta-ki magát már hat-ezer — vagy annyi millio esztendő's gyermekkora ideje alatt az emberiség, melly úgy tetszik nékem (ha nem csalódom) legalább Európában 's Amérikanak kis laktunkal szembe-tett part-jain csak most lépe-át serdülő korába; — de mi roppant út még előtte?! mellyet felsőbb

erők csuda-segédje nélkül, a' külső természet inkább ellenkező mint könnyítő befolyása mellett — önnön erején megtennie kell; mi roppant út! míg nem csak ritkán elszort választottjai az emberiségnek — de az egész Nem — a' másodszor magát fellyül élt Romának lakossa, úgymint az Ohio vidékeinek kirtandó rengeteg helyjein egykor mosolygani fogó paradicsom böldeg mívelője, a' Londoni Aristocrata és a' testvér-evő Indus késő unokája — egyaránt elmondhassák: “ember vagyok, nem fene vad többé!”

Az emberiség' e' nagy céljának megvalósítására, a' gondviselés kezei között legsükekeresebben munkálódó, mondhatnám, egyetlen-egy intézet — mert evel áll, és bomlik-szét a' többi — a' polgári társaság, vagy hogy szebb szóval tégyem-ki a' haza, az a' felséges egyesület, melly az emberi szív' és ész' czer szükségétől önként eredő kisebb társasági egyesületeket sulyarányban tartván, azoknak szeliden mérséklett surlódásokból fejti-ki azt a' jóltévő meleget, melynek csendesen ható munkássága himbóztatja, virágoztatja, és érleli a' humanitas' szép gyümölcsét. —

Nem az az akol tehát, mellybe együtt járunk; nem az a' legelő, mellyen közre fűvelünk, nékem a' haza; nem annak érzése, tézsem, homályos esmérete, hogy életünk, bátorságunk, jóllétünk, minden, és ennél több, a' haza' ajándéka; nem ösztön, nem szokás, nem interessé meritti-ki ezen szép

szónak — honny-szeretet, valódi értelmét, becsét és varás-erejét, előttem. Igaz ugyan, hogy a' gondolatig felemelkedni nem képes állat-ember, a' magából kilépni nem tudó egoista, ezekben és csak ezekben-is talál elég okot, honnyához, az ő módja szerint, forrón ragaszkodni; 's éppen abba tündöklék legtisztábban a' világot elrendelő vég-hetetlen bölcsesség, hogy a' lélektelen természet az ő fizikai törvényeivel, az ösztönt és érzést vakon követő buta állatiság, 's a' kimivelt okosság legmagossabb szemlélődései, öszve-találkoznak a' mindenség célja' elő-mozdításában. De nékem valami felségesebb a' haza, t. i. a' humanitásnak, az-az: az előítéletek' homályjából tiszta világra magát kivívó okosságnak, 's az önség' kötelékjeiből kifejlődő erkölcsiségnek plánta-oskolája; 's a' minden-kinek szívében ösztön módjára-is gerjedező honny-szeretetnek a' szent ihlést az én látásom szerint nállam az a' bizonyosság adja-meg, hogy "ki honnya javát munkálja, az emberiségnek itt e' földön legmagossabb köteleességét tellyesítette."

Nem célom felpiszkálni azt a' mocsárt, melyet kába tunyaság gyűjtött, megmozgatni fundamentomit azoknak a' falaknak, melyeket erőszak emelt; felfedezni azon lesek; melyeket álnökság vetett az elé-haladó emberiségnek útjába. Nem célom, 's csak felvett jel-szavam-is int tódulva rohanó érzésimet szívemnek méjjéből belsejébe visszatolni. Csak egy örök-törvényt akarom fel-

fejteni a' természetnek, 's azt a' legfelsőbb el-
merajz' czélzásainak szolgáló emberi munkás-
ságra alkalmaztatva, egy magot tenni az idők'
foganó méhébe számodra édes honnyom!

*Minden különböző a' természetben, min-
den még-is köz-czélra dolgozik.*

I. *Minden különböző a' természetben.*“
Ne kívánjuk tehát mi-is az embereket, egy-
rámára, vagy néhány önnkény-szabta for-
mákra vonni, hanem minden külömbfélesé-
get, minden sajátságot becsülve annak nem
csak hogy szabad fejlődést és munkássági
kört engedjünk, de a' mennyiben telhetik
ápoljuk és segítsük-is elő.

II. *Minden köz-czélra dolgozik a' ter-
mészetben.* Igyekezzünk tehát mi-is, az egy-
gyes emberi sajátságok' külön erejét egy köz-
arányba eggyesítve, használni társaságunk'
tökélletesítésére, 's az által az emberiség vég-
czélja' megvalósításának előmozdítására.

Talán készakarva nem elég tisztán ki-
fejezett állításaimra némü-némü szaggatott
világot vetnek következő megjegyzéseim.

A., SAJÁTSÁG.

Nincsen két ábrázat a' föld' szinte ezer
millió lakói között, melly egymáshoz töké-
letesen hasonló lenne, 's bizonyosan nincs'
két ember lelkének 's szívének ezer-milliom-
nál-is több rétegjei között egy, mellybe tö-
kéletesen ugyan az a' gondolat, kívánság,
az akaratnak éppen az az aránnya, a' te-

hetségnek ugyan az a' mértéke, a' hajlandóságnak egyenlő ereje, a' munkásságnak egyező tárgya 's a' t. találatnék. — Minden ember egy külön kis világ magában, melly a' maga önnségének centruma körül a' másihoz hasonló, de még-is különböző törvények szerént teszi maga karika-forgását. És már éppen ez a' mindenekben különböző önnön-sajátság az, mellynek önkéntes fejlődése, ép munkássága, 's meg-nem zavart szabad játéka teszi az egyes embernek a' természettől jussúl adatott boldogságát; valamint másfelől, kiki csak ezen sajátság' arányjában dolgozhatik sikerrel, azon keskenyebb és szélesebb egyesületeknek köz-céljára, mellyeknek szabad választás vagy történet ötet-is tagjává rendelte. Ugyan azért

1. Önnön természeti jussa mindennek, hogy az ő sajátságai, míg azok mások' rovására nem táplálják magokat, sértetlen maradjanak; ne fojtsák-el azokat még csirájokban, a' burján' szine alatt virtus-sarjazatokat gyomláló nép-kertészek: ne korlátozza szabad fejlődéseket, 's munkásságokat, önkény, vagy titkos erőszak. Kicsoda hozott mennyből kirekesztő privilegiumot elnézései' csalhatatlanságáról? — vagy kire bízott az, hogy az emberi szív' és ész' sajátságaiban Isteni kéztől belé-szött gyenge szálaknak millió fonadékot át-nézni képzelvén, szakmányt merjen osztani közöttök, ezt firól-fira az ekéhez lánczolja, míg azt szinte akaratja ellen a' kormány padra ülteti? 's a' t. De —

2. Minden elnyomott-sajátság a' közjónak-is kirablása, 's midőn az emberi kába rendszabások, a' mindenható által teremtet, 's az emberiség' tagjai között, ki lát-hatja-által micsoda felsőbb elnézések szerint felosztott erők' summájának egy részét letiporják, megsemmisítik; nemünk' elő-haladását századokkal vetették-hátra. Hány ül zöld-asztal mellett, magának és másnak terhére, kit izmos karjai, szűk kaponyája, 's természeti tapasztalható sympathiája-is, nyilván ökorhajtónak rendeltetve lenni mutat a' természet által, 's kinek sajátsága arányjában több hasznot hajthatott munkásságának sükere elveszett az emberiségre-nézve; míg másfelől az ökor mellé járomba fogott Pegazus, kajszán' vonja a' barázdát 's a' t.

De talán igazságtalan vagyok, 's a' rég el tölt setét idők tévelygéseit ruházom derültebb századunkra. Talán igen, talán nem; de meg jegyezvén azt, hogy a' kényszerítésnek két neme van, egyik az *egyenes*, melylyet magyarul csak is ugy, vagy néha hátmegett erőszaknak neveznek; másik az *oldallos*, melynek annyi neme és neve van, hogy elő-számlálni nem győzöm: de a' mellyek mind csak erre a' formulára mennek-ki: én ugyan huszonötöt nem vágatok a' farodra — hanem szabadságot engedek, hogy te magad válassz — a' huszonöt és akasztófa között — ezt a' meg jegyzést mondom előre bocsátván, — két példát hozok fel világosításul, mellyek ugyan megvallom — a' legvastagab-

hak, de ilyenekkel tanítjuk a' kezdőket. — *Mendel Móses* egy becsületes (*salva venia*) 'Sidó, ki tán természeti hajlandóságból, tán — a' pénz vagy a' számítás' mesterségéhez való különös vonáttatásától indítatva, a' kereskedő pályára kíván lépni, 's e' végre, természetem, Kološvárt, a' piaczon egy két emeletű kö házat szeretne vagy készen venni, ha alkalmast találna, vagy építeni czélja szerint — Ő t. i. ugy gondolkodik, hogy mig legényei föld-szint, a' gyolcsot, posztot, 'sat. igaz singel, illő áron mérik; néki-is nagy hasznára 's a' közönségnek-is kölcsönös megelégedésével: ő az alatt háza felső emeletjében idejét, kereskedési számítását, háznépe enyelgése között ossza meg, 's így valamint lépesedése' könnyen követhető példája által másoknak ingert ad egy hazánkba legszükségesebb foglalatosságra; ugy másfelől háziságának több érzékeny vonásai által, lereszel egy morását abból a' bal véleményből, hogy teszem, a' 'Sidónak nem olyan szive van mint más embernek, 's mind ezek felett ugyan csak azon köháznak egy jól megóvott boltyában, némely vasas ládák nem csekély summákat foglalnak magokban, melyeknek ha köz intézetek, vagy a' szükölködő emberiség; vagy a' háza veszélyes napjai kívánják, Mo'ses nem szokta kulcsát eltéveszteni, 's azt kérdem már: ez a' mi Mo'sesünk, azt a' köházat, mely az ő sajáttsága szerint való boldogságának egy oly nevezetes ingrediense, megvásárolhattya, vagy fel

építheti-é? kétség kívül igen, egy kicsi feltételecske mellett, ha t. i. anya-téjjel bé szivott, nevelés és szokás által sajátságába olvadt az ő okossága szerént tán igaz vallását megtagadja. A' másik példa velem történt: Bodri Péter egy derék paraszt gazda az én falumba, kit megvallom sokszor candidáltam magamba a' legfényesebb hivatalokra. — Midőn tavalyi falus-birósága idejében tapasztaltam, a' falu rovatalát millyen tört számokig lehető pontossággal, 's nem külömb lelki esmeretességgel osztá-fel lakó-társaira, 's a' ki szabott részek legalkalmasabb időben lehető kimélléssel való felszedésében, mint egyeztette a' köz szolgálat pontosságát, emberi szeretettel; midőn megtudtam, miként potolta a' szegénynek calculussába irtt garassait a' magáéból 'sat. így kiálték-fel: — Bár minden országnak maga helyéhez mérve, ilyen Fináncz ministere volna! Mikor czondrás Tábla-bírái közepében elhalgatám, hogy vette fel a' két peresfél okait, hogy fejté ki a' homályt, 's hozá zavarba a' zavart csinálni akarot: Fő Törvény Széki Elölülőinknek kívánám, az ő jozan köz-eszét, 's hajthatatlan lelki esméretét. Egyszer pedig midőn a' falu sérelmeit a' Szolga Birónak elejében terjeszté: éppen országgyűlési követnek candidálám 1931-re. — Ennek a' Bodri Péternek van egy hasonlolog Peti nevü fija, ki csak néha surlodván, a' gramatikát tördelő fiaimhoz, még-is mindeniket tul haladta, 's igaz ugyan hogy csak

ujján, és babbal; de gyorsabban 's pontosabban számít a' dominus praeceptornál. Szereti is az öreg a' kis Petit, 's minden egyéb tárgyba tapasztalt élet filozofiája, úgy látjuk e' részben el hagyván, azon futtattya eszét, mint lehetne Petiből nagy Urat csinálni. Engem-is meg szollított a' minap azon kérdéssel, ha vallyon lehetséges lenne e' az, hogy Petiből más önkényétől nem függő az az: a' mint az ő buta fejében áll, másan uralkodó, teszem, úgy magyarázák magát, hivatalt viselő ember váljon. Nincs könnyebb annál Peti felelék, mert lásd, ha fiadat katonának adod, vagy ha nem tudod hogy kezdj ehez, megvárhatod míg elfogják: ott majd, jó írása lévén, 's a' német nyelvbe-is idővel belé törödvén, tiz tizenkét esztendő alatt káplár lehet, majd strá'sa-mester, 's ha ezen hivatalába nem lesz olyan pontos, mint te biroságodba a' rovások körül; remélheti hogy hadnagyságra, 's oda hátrább kapitányságra avanszéroz; 's ezen hivatalban könnyen lesz modja a' reá bízott legénységgel egy batteriát a' fő vezér szeme előtt megvenni, egy elfogott ezeredest ki-szabadítani, 'sat. melly hősi tettéért hosszas szolgálatjának tekintete-is oda járulván, kétség kívül armalist nyer; (az ilyen jutalom főként hadi tettek bére) 's ekkor tisztességes nyugadalomra lépven, ha még egy kis jóságocskát szerez meggyűjtött 'soldjából, a' polgári hivatalok lajtorjájára feléphet mint Rectificator Commissarius.

Az én emberem több filosofiát bizonyított feleletével mint kérdésével, mert, egy szót sem szollott, én pedig azt mondtam magamba: nem mindennek szabad, ha a' természet arra szánta volna-is, Timoleonnak lenni, pedig bizony kár, mert tán éppen ezért a' kiknek meg van engedve, ritkán élnek ezzel a' szabadsággal.

Dé jel-szavam ismét int! tovább mégyek. Mentől több oldalról és mélyebben vizsgálom az emberiség rendeltetésének nagy kérdését: annál inkább meggyőződom az iránt, hogy ez a' kérdés a' sír partyán innen mindég egy fejthetetlen probléma marad; tul a' kárpítón lesz csak felelet reája, 's hogy éppen ezért földi létünk célja nem lehet egyéb készületnél, melynek legmagosabb foka az, hogy a' belénk oltott tehetségek, erők, és sajátságok, az egészre ki hatólag és harmóniáson a' lehető legnagyobb tökéletesség pontyára kifejlődjenek, egy szóval, az emberiségnek, az egész emberi nemben való tökéletes kiformalódása, földi célja nemünknek.

Két elementumból van pedig jobb 's maradandó részünk alkotva (mert a' test, csak a' cserép, melybe az égi plánta ültetve van, 's még itt alatt szétt-porlik) ezek az *esméret* és *akarat*, 's ezeknek tető pont-ra lejendő jutásával lenne tehát bé fejezve az emberiség földi célja. — Az esméretek mezeje 's az azokat rendbe szedő okosság fejlődésének pályája végetlen. — Mert el *hat-*

gatván a' külső találmányok lehetséges mi-riadjait, mellyek között még az-is hátra lehet, hogy az ember megunt plánetájáról ki-repülve, idegen csillagokat járjon-bé tapasztalás végett; 's még valaha, kölcsön szövetségbe állott Systhemák lakosságait, az Istenen kívül más köz kormány-is igazgassa; 's ez a föld egy csillag-orzágnak légyen egy kis falucskája: elhalgatva ezt csak önn tudásunk végetlen oceánnyába, hol már több gyanításnál, hogy Mesmer mint Columbus egy új világ' partjait fedezte-fel, mi sok a' még fel-található! tán új organumok, a' Logikának egy negyedik törvényje 's a' t. Az akarat' ide-álja a' tökéletes szeretet, hogy az egész em-beriség össze-olvadva elenyésszen; messzi part, talán elérhetetlen mint a' polus' vég-pontja: de csalni nem tudó mágnes, az erkölcsi érzés vezet; ha nem-is hozzája, de feléje.

'S mi úton eszközli a' gondviselés e' két alap erő tellyesebb fejlődését az embe-riségben?

Midőn az oktalan állat, minden nekie szükséges esméretekkel, 's élete fenn tartá-sára, úgymint szük örömeinek kostolására készen kiformált tehetségekkel felruházva születik; 's a' gyenge raj mihelyt czellájá-nak szük öbléből magát a' szabad levegőre kirágta, már tökéletesen érti egész mester-ségit: akkor az ember tehetetlen meg élni, tehetetlen örömet kostolni, 's még tehetet-lenebb magát kiformálni idegen segittség nél-kül; 's mint a' gyémántot, csak gyémánt

pallérozza, úgy ember kell, hogy az embert emberré formálja. Ez a' természeti gyengeség, 's a' sorsunkhoz ragadt szükségek ezere vonta öszve az embereket kisebb nagyobb társaságokban; 's ezt már untig hallottuk; de valoba, ha ebben az intézetben egyebet nem találnánk, annál az idétlen circulusnál, hogy az Isten szánszándékkal gyengének formálta az embert azért, hogy a' társaságba állással erőt adjon nékie, valósággal nem láttzanék különbnek előttem, ez a' szükségekre épített társaságok Theoreája, annak a' gyermeknek játékánál, ki széjjel hánnya kártyáit, hogy azoknak öszve rakásával mulattságot csináljon magának. De felségesebb czélarányosságot találok én ehbe a' társaságok' oeconomiajában: azt, hogy azok a' szeretetnek-is plánta oskoláli. A' kölcsönös szükség, nem csak a' tehetetlenbe fejt ki a' függésnek szomorító, hanem az erősbe-is a' jóltétel örömeinek, mennyei érzését: mert ennek Isteni kéztől szívünkbe oltott ereje, csak tárgyat vár, hogy azonnal munkás légyen. Mikor az édes anya ölébe vészi legelőször szülőtyét, szinte gyilkossát, ez sírva kéri, nem tudja kinek segedelmét: de amannak szívébe megzollal az égnek echoja "a' szeretet erősebb a' halálnál". — Így más keskenyebb és tagasabb társaságok, vagy szükség vagy történet szüleményi ugyan: de az önnség szemétyéből sarjadzik a' szép gyümölcs az a' fejlődő és mind inkább inkább erősödő érzése jobb részünknek, hogy mennyei dolog a'

feljebb állónak az alsóbbhoz le-szállani, az erősnek a' gyengét felemelni, a' boldognak a' szerencsétlen sorsába részt venni, 'sat. Így az önnségből ki induló résztvétel, a' mind inkább szélesülő társaságokban, felekezeti szemmel "esprit de corps" formájában jelen-vén meg, azokkal együtt szélesedik, míg végre a' mindent "mi ember előtt kedves" magába foglaló honny szeretetébe culminál-va állapotodik-meg: hogy onnan-is egykor to-vább repülve, a' honny szeretet ébresztő melegében oriásira nőtt karjaival az egész emberiséget bé-ölelje.

A' felekezeti szellem tehát, bár mely választó elemnek tessék-is első tekintetre, éppen ellenkező alakban tűnik fel a' méjjeb-ben néző szeme előtt, t. i. mint az a' híd, mely az önnség vidékeiről a' köz szeretet or-szágába vezet, 's ha senki nem tartya hibá-nak azt, hogy az anya gyermekét az egész világgal fel nem cserélné, 's hogy a' barát barátjáért életét áldozni kész; valósággal szélesebb körben a' nemzeti, vallási, 's több társasági felekezetek tagjainak, kölcsönös egy-máshoz ragaszkodása-is, míg nem fajul ellen-ségeskedő különzéssé, dicső előttem: valamint ellenben például, a' leghivebb barátnak sem engedném el, ha baráttyát más vesztével szabaditná ki veszedelemből. Tsak abból vá-rok én tehát jó hazafit, ki jó férj, gondos Apa, forró barát, buzgó vallásához, hív nem-zetéhez 'sat. 's azért szent előttem, minden-kinek nem csak személlyes, de felekezeti sa-

játsága; 's imé tán igen hosszas előzmény-
nyeim ez állításom ki világosítására czéloztak.

A' nemzeti, vallási, 's más felekezeti
külömbiségek epocháján mentek által, nagyobb
kisebb mértékben, Európának, az egyesülés
homogenei-~~zálás~~ lépcsőjén felyebb emelke-
dett nemzetei, tészem, a' Francia, az An-
gol. Ezeken kell természet rendje szerint át
menni a' vadságról a' miveltségre, az e' ket-
tő közt fekvő közép időt élő hazáknak; 's
jól megjegyezzük, későre-is convulsiokkal,
ha tudatlanság és vakindulat ellenséges tüzet
fúv a' külön felekezetek között, szeliden és
alig észre-véve, ha békesség és türedelem
lelke egyesíti őket, a' haza köz zászlója a-
latt. 'S ezt se felejtjük el: a' vég diadalom,
mindég az értelmesség és igazság részére ha-
jol; 's így az a' felekezet, melly mellett ez
a' két erkölcsi súly van, bár újjabb, bár
kisebb lenne-is, vonja elébb utobb maga
után a' másikat, vagy hogy jobban mond-
jam, az igazság és jozan ész bizonyos dia-
dalma, annak a' résznek győzedelméhez fog
inkább hasonlítani, a' mely leghivebben járt
azoknak nyomain.

És már ezen előzmények után, mind két
hazám történtein vissza nézve, bús érzéseim
elnyomják lelkem erejét, 's reszkető kezem-
ből tollam ki esik.

Különös környülmények' öszve-találkozása
okozta, hogy a' Magyar föld, a' polgári
felekezetességének feleslegének lenne theatruma.

Hét val-